

ΤΟ ΕΓΩ

ΕΚΤΟΣ ΠΑΣΗΣ ΑΜΕΣΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΥΚΕΓΩ

ΣΧΕΤΙΚΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΤΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ § 1—6.

1. Τὸ ἐγὼ πρὸ μυστηριώδους οὐκεγὼ.

Τὸ ἐγὼ ἐφιέμενον εἰδέναι τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν αὐτοῦ.

Τὸ ἐγὼ φυσικὸν καὶ φιλόσοφον.

Τὸ ἐγὼ, τὸ ἐν ἡμῖν νοῦν ὄν, εὗρεθὲν πρὸ τοῦ φαινομένου τοῦδε, τοῦ σύμπαντος, καὶ θεασάμενον τὸ ἐκπλήσσον, τὸ συναρπάζον ἄφατον αὐτοῦ μεγαλεῖον ἐθαύμασεν, ἠγάπησεν, ἐξύμνησεν αὐτό· ἀλλ' ὄν φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρεγόμενον (Ἄριστοτέλ. Μετ. κεφ. 1), ἄρα καὶ φύσει φυσικὸν (Joh. Müller, Lehrbuch der Physik und Meteorologie 7. Aufl. in der Vorrede) καὶ φύσει φιλόσοφον (H. Wolff. Specul. u. Philosoph. 1874 in der Einleitung X) δὲν ἠρκέσθη ἐν τούτῳ, ἀλλὰ συνωδὰ τῇ φύσει αὐτοῦ ὑποθέσθαι, ὅτι πᾶν φαινόμενον προσημαίνει ἀλήθειαν (ὑπαρξιν) (πρβλ. H. Ritter, Log. und. Metaph. 1856. Bnd. I. § 10. S. 4. § 145. S. 188—190. Ludw. Weis. Anti—Materialism. 1871. Bnd. I. S. 192) ἐζήτησε νὰ εἰσδύσῃται εἰς αὐτὸ καὶ νὰ ἐρευνήσῃ ἐν τῷ βάθει αὐτοῦ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν αὐτοῦ, τὴν σχετικὴν καὶ ἀπόλυτον αὐτοῦ αἰτίαν (παρβ. H. Ritter, ἐν. ἄν. I. §. 141. S. 180).

Τὸ ἐγὼ κέκτηται φύσει τὸ αἰσθάνεσθαι, νοεῖν καὶ βούλεσθαι· ὡς τοιοῦτον δὲ εἶνε ἐξωτερικευσίς, ἐκφανσίς οὐσίας ἐν ἡμῖν νοούσης

καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἶνε ἀπλή παράστασις δι' ἧς νοεῖται τὸ ὑποκείμενον, ὅπερ κέκτηται τὰς παραστάσεις ἢ τοῦτο, οὔτινος προσδιορισμοὶ εἶνε αἱ παραστάσεις. (πρβλ. L. S. A. Mellin, *Encyclopädisches Wörterbuch der critischen Philosophie* Bnd. III. Abth. I. S. 334).

2. Τὸ ἐγὼ πρώτη ἀρχὴ τοῦ εἰδέναι.

Τούτου δ' οὔτως ἔχοντος, τὸ ἐγὼ εἶνε πρώτη, ἀπόλυτος, ἀρχὴ τοῦ εἰδέναι καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὡς τοιοῦτον ἀκατάληπτον καὶ δὴ ἀνερμήνευτον (πρβλ. *Giovani Cesca*, ἄρθρ. τῆς *Rivista di filosofia*. Vol. V. «la dottrina psicologica sulla coscienza» 1885. *Heinrich v. Schöler*, *Kritik der wissenschaftlichen Erkenntnisse*. 1898. S. 12. 129—130).

Ἐπειδὴ δ' ὅμως ὡς *a posteriori* ἀποδεικνύεται τὸ ἐγὼ δὲν εἶνε μόνον ὑποκείμενον ἀλλὰ καὶ ἀντικείμενον, οὐ μόνον νοοῦν, κρῖνον, ἐρευνῶν, ἐλέγχον, ἀλλὰ καὶ νοούμενον, κρινόμενον, ἐρευνώμενον, ἐλεγχόμενον, ἔπεται κατὰ λογικὴν ἀνάγκην, ὅτι εἶνε δυνατὴ ὑπ' αὐτοῦ δι' ἑαυτοῦ τούτου ἢ ἔρευνα 1) αὐτοῦ τούτου καὶ 2) τοῦ μυστηριώδους τούτου φαινομένου.

Εἰ δὲ τὸ ἐγὼ μὴ ἦτο ἢ μὴ ἠδύνατο νὰ ποιήσῃ ἑαυτὸ εἰς ἀντικείμενον τοῦ αἰσθάνεσθαι, νοεῖν καὶ βούλεσθαι καὶ ἐν γένει τοῦ ἐρευνᾶν αὐτοῦ, δὲν θὰ ὑπῆρχεν εἰδέναι (πρβλ. *W. T. Krug*, *Encyclopädi. philosoph. Lex.* 1832. Bnd. II. S. 489 ἐν λέξει «Ich»).

Τὸ ἐγὼ ὡς κέκτημενον φύσει τὸ αἰσθάνεσθαι, νοεῖν καὶ βούλεσθαι εἶνε ὄν συνειδὸς ἑαυτό, ὄν κέκτημενον εὐαισθησίαν, αὐτοσυνειδησίαν καὶ αὐτογνωσίαν· ὡς τοιοῦτον δὲ εἶνε ὄλως διάφορον τῶν πραγμάτων τοῦ ἡμᾶς περιβάλλοντος οὐκεγὼ : ἐξωτερικοῦ κόσμου· κατ' ἀκολουθίαν ἢ παρατηρουμένη δυσχέρεια ἐν τῷ φαινομένῳ τούτῳ, ἧτις καὶ ὑπὸ τοῦ *Wundt* θεωρεῖται ὡς ἀνυπέρβλητος (*Vorlesung über die Menschen-und Thierseele*. 3 Aufl. 1897 S. 16) αἴρεται (πρβλ. καὶ *Harms*, *Die Philosophie in ihrer Geschichte I. Geschichte der Psychologie* S. 381—382. πρβλ. καὶ *Filippo Masci* «*conscienza, volontà, libertà*» *studii di psicologia morale*, 1887. παρὰ *Schöler*, S. 128—129).

3. Τὸ ἐγὼ προὐρίσται πρὸς ἔρευναν καὶ μελέτην τοῦ οὐκεγῶ.

Τὸ οὐκεγῶ διπλοῦν : σχετικὸν καὶ ἀπόλυτον.

Τὸ ἐγὼ ὡς ἐκ τῆς θεμελιώδους ταύτης ιδιότητος ὠρίσται ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως, ἵνα ἐρευνηθῆ, μελετηθῆ, ὅλαις δυνάμεσι τὸ φαινόμενον τοῦτο : τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν αὐτοῦ· τὴν αἰτίαν αὐτοῦ σχετικὴν τε καὶ ἀπόλυτον, τὰς ἀπειραρίθμους καὶ παμποικίλους σχέσεις, ἃς αὐτὸ ἔχει πρὸς αὐτὸ καὶ προσδιορίσῃ αὐτάς.

Διότι τὸ φαινόμενον τοῦτο καὶ ἡ ὀπισθεν αὐτοῦ κειμένη αἰτία σχετικὴ τε καὶ ἀπόλυτος εἶνε τὸ ἄμεσον ἀντικείμενον τοῦ ἐγὼ καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ αἰωνία αὐτοῦ μελέτη.

Οὕτω δὲ τὸ φιλοσοφοῦν ἐγὼ εὐρίσκεται πρὸ διπλοῦ φιλοσοφουμένου ἀντικειμένου, πρὸ διπλοῦ φιλοσοφουμένου οὐκεγῶ : σχετικοῦ καὶ ἀπολύτου.

4. Δυσκολίαι πρὸς μεταφυσικὴν γνῶσιν τοῦ διπλοῦ οὐκεγῶ.

Τοῦ μὲν σχετικοῦ οὐκεγῶ ἡ γνῶσις, τοῦ δὲ ἀπολύτου οὐκεγῶ ἡ θέσις ἐπιβάλλεται τῷ ἐγῶ : θεωρητικῶ τε καὶ ἐμπειρικῶ.

Ἄλλὰ δύναται τὸ ἐγὼ, πεπερασμένον ὄν, νὰ γνωρίσῃ τὸ οὐκεγῶ : σχετικὸν τε καὶ ἀπόλυτον ;

Δύναται τὸ πεπερασμένον πνεῦμα νὰ γνωρίσῃ τὸ σύμπαν καὶ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν αὐτοῦ, ὅπερ εἶνε ἔργον τοῦ ἀπολύτου ;

Ναί, ἀλλὰ τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶνε μέχρις ἀπογνώσεως δυσχερές, μέχρις ἀπογνώσεως δυσεπίλυτον.

Πέπλος πυκνότατος, πέπλος ἀδιάρρηκτος καλύπτει τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν τοῦ φαινομένου τούτου καὶ τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ αἰτίαν.

Τιτᾶνες πνευματικοί, γίγαντες διανοίας πρώτου βαθμοῦ ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐπάλαισαν, ἵνα διαρρήξωσι τὸν πέπλον τούτου ἀλλὰ μάτην.

Πνεύματα πρώτης τάξεως ἠγωνίσθησαν, ἵνα ἄρῳσιν ἔστω καὶ ἄκραν τινὰ τοῦ μυστηριώδους τούτου πέπλου, ἵνα ἀποκαλύψωσι τὴν βέ-

σιν τῶν ποιότητων καὶ τῶν ἰδιοτήτων καὶ τὸν ὄπισθεν τοῦ φαινομένου τούτου κείμενον Δημιουργόν, ἀλλὰ φεῦ! πάντες μέχρις ἐνός ἔπεσον πρὸ αὐτοῦ!

Πάντες οἱ ἀρχηγοὶ πάντων τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων πάντων τῶν αἰώνων, ἀγωνιζόμενοι, ἵνα ἀποδείξωσι: τὴν οὐσίαν τοῦ φαινομένου τούτου καὶ τὸν αἰτιώδη αὐτοῦ λόγον, ἔπεσον πάντες μέχρις ἐνός.

Καὶ εἰκότως· διότι τὸ δυσχερές, τὸ δυσεπίλυτον τοῦ προβλήματος τούτου ἔγκειται τῇ φύσει:

τοῦ τε φιλοσοφοῦντος ἐγώ·

τοῦ τε φιλοσοφουμένου οὐκεγὼ σχετικῷ τε καὶ ἀπολύτῳ,

διότι μεταξύ αὐτῶν ὑφίστανται ἐμπόδια, ὄντινων ἢ ὑπερνίκησις ἀποβαίνει τῷ ἐγώ μέχρις ἀπογνώσεως δυσχερῆς.

Διότι τὸ ἐγώ γνωρίζει τὸ μὲν σχετικὸν οὐκεγὼ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ διαθέσεων· τὸ τοιοῦτον δ' ὡς *a priori* εἶνε ἀκατάληπτον καὶ ἀνερμήνευτον· τὸ δὲ ἀπόλυτον οὐκεγὼ διὰ τοῦ σχετικῷ οὐκεγώ, ἀκατάληπτον καὶ ἀνερμήνευτον ὄντος (πρὸβλ. Herm. Wolff. *Specul. u. Philos.* 1878. II. S. 204. Heinr. Schöler. *Krit. der wissenschaftl. Erkenntnisse* 1898. S. 482—3. Lotze, *Mikrokosmos*. I. 1.)

Ἐπι δὲ μεταξύ φιλοσοφοῦντος ἐγώ καὶ φιλοσοφουμένου οὐκεγὼ κεῖται ὄντως χάος, οὔτινος ἢ ὑπερπήδησις ἀποβαίνει τῷ ἐγώ, ἅτε πεπερασμένῳ, ἀπολύτως ἀδύνατος: ἔνθεν μὲν τὸ ἄχωρον, ἄχρονον καὶ ἀναίτιον τοῦ φιλοσοφουμένου ἀπολύτου, ἔνθεν δὲ τὸ ἔγχωρον, ἔγχρονον καὶ αἰτιατὸν τοῦ φιλοσοφοῦντος ἐγώ· διὸ, ἐὰν ἐπιχειρήσῃ τὸ φιλοσοφοῦν ἐγώ νὰ παραστήσῃ τὸ ἀπόλυτον καὶ τὴν ἀπόλυτον αἰτιότητα, περιπίπτει εἰς προφανεῖς ἀντιφάσεις (πρὸβλ. Fr. Kirchner *Metaph.* 256—7).

Ὅν δὲ τὸ μὲν σχετικὸν οὐκεγὼ σχετικῶς, τὸ δὲ ἀπόλυτον ἀπολύτως κατὰ χῶρον μὲν ἄπειρον, κατὰ χρόνον δ' αἰώνιον, συσκοτίζει τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ εἰς τοιοῦτον καὶ τηλικούτον βαθμόν, ὥστε αὐτὸ ἰλιγγιῶν ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ὑπάρξεως τοιούτων ὄντων ἀπείρων τε καὶ αἰώνιων καὶ ἴσως ἡττάτο ὑπὸ τῆς ἰδέας ταύτης, εἰ μὴ ἡ λογικὴ αὐτοῦ οὐσία τε καὶ φύσις ἐβοήθει αὐτῷ.

Τί λοιπὸν τὸ ἐγώ, τὸ νοῦν ὑποκείμενον, δεόν νὰ ἀπογνώσθῃ

περὶ τοῦ εἰδέναι : τῆς γνώσεως τοῦ κόσμου, τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ τοῦ δημιουργοῦ αὐτοῦ ; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· διότι μὴ συγχεομένων τῶν λόγων : τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ γνωστικοῦ μετ' ἀλλήλων (Fr. Kirchner, *Metaph. S.* 253), τοῦ μὲν σχετικοῦ οὐκεγὼ ἢ γνώσις, τοῦ δὲ ἀπολύτου οὐκεγὼ ἢ θέσις ἐπιβάλλεται εἰς τὸ ἡμέτερον πνεῦμα ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, ἥτις εἶνε τὸ λογικῶς νοεῖν (πρβλ. Herm. Wolff, *Specul. o. Philosophie II. S.* 212 Ludw. Weis, *Anti—Material. I. S.* 225—6), καὶ κατ' ἀκολουθίαν δύναται νὰ γνωρίσῃ αὐτὰ ἀμφοτέρω γνωστικῶς.

Β. Λύσις τοῦ ζητήματος συνωδὰ τῇ φύσει τοῦ ἐγώ.

Τὸ ἐγὼ πρὸ τριαδικοῦ προβλήματος.

Τούτου ἔ· οὕτως ἔχοντες, τολμῶ νὰ ἐπιχειρήσω καγὼ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τούτου ἔχων ὁδηγοὺς τοὺς τε ἀρχηγοὺς τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, τοὺς τε ὀπαδοὺς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ μεγίστου μέχρι τοῦ ἐλαχίστου πάντων τῶν αἰώνων.

Τὸ ζήτημα τοῦτο δεόν κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην νὰ ἐξετασθῇ καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ ἐπιλυθῇ συνωδὰ τῇ λογικῇ φύσει τοῦ ἐγώ : διότι

I. ἡ ὕπαρξις τοῦ ἐγώ εἶνε αὐταπόδεικτος.

II. ἡ θέσις τοῦ ἐγώ συνεπάγεται ἀναγκαίως τὴν θέσιν τοῦ νοεῖν.

III. ἡ δὲ θέσις τοῦ νοεῖν συνεπάγεται κατὰ σιδηρᾶν λογικὴν ἀναγκαιότητα τὴν θέσιν 1) τῆς ὕλης καὶ 2) τοῦ πνεύματος.

IV. ἡ θεμελιώδης ἐπιστήμη ἢ πραγματευομένη περὶ τῆς γνώσεως : τοῦ αἰτιατοῦ καὶ τοῦ ἀπολύτου αὐτῷ αἰτίου καὶ τῆς μετ' ἀλλήλων σχέσεως αὐτῶν πηγάζει ἐκ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως τοῦ ἐγώ, τηρουμένων πάντοτε τῶν δύο κανόνων τῶν ὑπὸ τοῦ Wundt (*Vorles. S.* 16—7) συνιστωμένων.

Τὸ ἐγὼ ἐν τῇ ἀναλύσει καὶ ἀναπτύξει τοῦ ἑαυτοῦ αὐτοσυνειδότος εὐρίσκεται πρὸ τοῦ ἐπομένου τριαδικοῦ προβλήματος.

I. ὑπάρχει «τι» ἐκτὸς ἐγώ κείμενον καὶ χῶρον τριχῆ ἑα—στατόν κατέχον ;

II. εἰ ὑπάρχει, τίς εἶνε ἡ οὐσία αὐτοῦ ;

III. τοῦτο τὸ «τι» εἶνε αὐταίτιον ἢ ἔχει ἐν ἄλλῳ τινὶ ἀναι-
τίῳ τὴν ἑαυτοῦ αἰτίαν ;

Ἐκ τούτου δὲ γεννῶνται ἰσάριθμα ζητήματα ἦτοι :

- 1) περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ γνώσεως τοῦ σχετικοῦ οὐκ-εγώ·
- 2) περὶ τῆς οὐσίας, γενέσεως καὶ συντάξεως τοῦ σχετικοῦ οὐκ-εγώ καὶ
- 3) περὶ τῆς αἰτίας τοῦ σχετικοῦ οὐκ-εγώ ἦτοι τοῦ ἀπολύτου.

6. Αἱ φιλοσοφικαὶ ἐπόψεις αἷς ἀκολουθῶ διεξάγων τὸ παρὸν θέμα.

Ὁ ἔμπειρισμός καὶ ὁ φιλοσοφικός ὀρθολογισμός.

Τὴν ἔρευναν δὲ ταύτην ποιήσομαι κατὰ τὰς ἐπόψεις τοῦ ἔμπειρι-
σμοῦ καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ ὀρθολογισμοῦ νομίζων, ὅτι ὑπὸ τὰς δύο
ταύτας ἐπόψεις δύνανται νὰ ὑπαχθῶσι πᾶσαι αἱ φιλοσοφικαὶ ἐπό-
ψεις τοῦ πραγματισμοῦ (πρβλ. Fr. Kirchner Met. S. 91).

Ὑπὸ τὸν φιλοσοφικὸν δὲ ὀρθολογισμὸν ἐννοῶ τὸν Κριτικισμὸν·
ἀλλ' ὑπὸ φιλοσοφικὸν Κριτικισμὸν ἐννοῶ μετὰ τοῦ A. Richl
(der philosoph. Kriticismus. 1876. B. I. S. III. Vorr.)
οὐχὶ ἀποκλειστικῶς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Kant.

Ὁ δημιουργὸς τοῦ ὀνόματος εἶνε μὲν συγχρόνως ὁ μέγιστος ἀντι-
πρόσωπος τοῦ πνεύματος τοῦ Κριτικισμοῦ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κριτικὸς
τρόπος τοῦ νοεῖν δὲν εἶνε ἐξηρητημένος ἐκ τῆς εὐστοχωτάτης ἐκ-
τυπώσεως (Ausprägung) ἐν τῷ συστήματι τοῦ Kant.

Τὰ ἴχνη αὐτοῦ εἶνε ὑποδεικτέα ἤδη μᾶλλον ἐν τῇ ἀρχαιότητι:
ἡ ἐλεατικὴ ἀνακάλυψις τῆς ἀντινομίας ἐν ταῖς ἐννοίαις χώρου
καὶ κινήσεως,

ἡ δημοκριτικὴ διάκρισις τῶν πραγματικῶν ἀπὸ τῶν φαινομέ-
νων ἰδιοτήτων,

ἡ στωϊκὴ ἔρευνα περὶ τοῦ κριτηρίου τῆς ἀληθείας.

Καὶ ἐν τῷ νεωτέρῳ χρόνῳ,

ἡ μεθοδικὴ ἀμφιβολία τοῦ Descartes,

τὰ δοκίμια τοῦ Locke, Hume :

πραγματεία περί τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἔρευνα περί τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ,

εἶνε γνήσια γεννήματα τοῦ κριτικοῦ πνεύματος.

Ὁ Κριτικισμὸς εἶνε ἡ καθαίρεσις (*Zerstörung*) τοῦ ὑπερβατικοῦ, ἡ θεμελιώσις τῆς θετικῆς φιλοσοφίας.

Ἡ θετικὴ αὐτῆς διεύθυνσις διακρίνει αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀπλῆς σκέψεως.

Αὐτὸς ἀμφιβάλλει, οὐχὶ ἵνα ἀπορρίψῃ, ἀλλ' ἵνα θεμελιώσῃ.

Ναὶ μὲν δὲν εἶνε αὐτὸς δημιουργικὸς, ἀλλὰ ἐλευθεροῖ τὰς δημιουργούσας δυνάμεις.

Ἀφυπνίζει τὸ πνεῦμα ἐκ μεταφυσικῶν ὀνείρων πρὸς ἐγρήγορον ζωὴν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς πραγματικότητος.

Δεικνύει τῇ φιλοσοφίᾳ τὴν ὁδὸν προοδευούσης ἐπιστήμης.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ αἴσθησις εἶνε ἡ βᾶσις τῆς γνώσεως τοῦ ἐγὼ (*Herm. Wolff, Specul. u. Philos II. S. 193.*

H. Helmholtz, Vorträge. II. Heft. 1876. Die neueren Fortschritte in der Theorie des Sehens, S.3—4.

Josef Müller, System der Philosophie 1898 S. 48.

Schöler, Heinrich. v. Kritik. der wissenschaftlichen, Erkenntnisse, 1898 S.

Μιχ. Κατσαρᾶς, παθολογία τῶν νεύρων καὶ ψυχιατρική, τόμ. Β' 1898. σ. 114.

Διερευνήσω τὰ κατ' αὐτὴν φυσιολογικῶς καὶ φιλοσοφικῶς. (πρὸς καὶ *Paul Flechsig. Die Localisation der geistigen Vorgänge. 1896. S. 67—83.*)

ΤΜΗΜΑ Α΄

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΝΤΟΣ ΕΓΩ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΜΕΝΟΥ ΟΥΚΕΓΩ

ΗΤΟΙ

Περὶ τῶν κυριωτέρων σημείων τοῦ τριαδικοῦ μου προβλήματος.

§§ 7—116.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τοῦ εἶναι καθαροῦ τε καὶ ἐμπειρικοῦ, ἐμμόρφου· γενέσεως τῶν εἰδῶν.

§§ 7—29.

γ. Τὸ ἐγὼ καθαρῶς πνευματικόν.

Ὅροι ἐμφάνισεως τοῦ ἐγώ.

Σωματικὴ ὀργάνωσις καὶ οὐκεγώ.

Τὸ ἐγώ, ἢ σωματικὴ ὀργάνωσις καὶ τὸ οὐκεγώ αὐταπόδεικτα.

Πρὶν δ' ἢ προβῶ εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ τριαδικοῦ μου προβλήματος, κρίνω ἐπάναγκες νὰ προτάξω τὰ δέοντα περὶ τοῦ φιλοσοφούντος ἐγώ καὶ τοῦ φιλοσοφουμένου οὐκεγώ σχετικοῦ τε καὶ ἀπολύτου πρὸς πλήρη διασάφησιν καὶ κατάληψιν τοῦ σπουδαιοτάτου καὶ θεμελιωδεστάτου τούτου ζητήματος.

Τὴν προερεύνησιν δὲ ταύτην ἐπιβάλλει ἡ φύσις τοῦ παρόντος ἔργου.

Τὸ ἐγὼ ὡς ἐκ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως αὐτοῦ εἶνε ὄν καθαρῶς πνευματικόν, καὶ ὡς τοιοῦτον πάντῃ ἄϋλον (πρὸς ἄπ. Apelt, *Metaph.* S. 320—328).

Τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, δὲν δύναται φυσικῶς νὰ ἐξωτερικεύσῃ.

ἐκφήνη ἑαυτὸ ὑπὸ τὴν κυρίαν αὐτοῦ οὐσίαν τε καὶ φύσιν· διὸ ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ θὰ ἀπῆται ὡς ὄρον ἀπαραίτητον **medium** τι.

Τοιοῦτον δὲ **medium** εἶνε ἡ σωματικὴ ὀργάνωσις· ἀλλὰ καὶ ἡ σωματικὴ ὀργάνωσις θὰ ἀπῆται αὐθις ὡς ὄρον ἀπαραίτητον οὐκεγὼ τι ἐν χρόνῳ καὶ χώρῳ κείμενον, ἐξ οὗ θὰ ἤρῳτο τὰ στοιχεῖα τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτήν.

Ἡ σωματικὴ δ' ὀργάνωσις καὶ τὸ οὐκεγὼ εἶνε ἀπαραίτητοι ὄροι τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐγῶ.

Διότι ἄνευ οὐκεγὼ σωματικὴ ὀργάνωσις ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ·

ἄνευ δὲ σωματικῆς ὀργανώσεως ἐκφανσις, ἐξωτερικεῦσις τῆς νοούσης ταύτης οὐσίας ὡς αἰσθανομένης, ἀντιλαμβανομένης καὶ νοούσης ἑαυτήν, συνειδυίας ἑαυτήν, ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ.

Τὸ οὐκεγὼ, ἐξ οὗ τὰ στοιχεῖα τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν σωματικὴν ὀργάνωσιν, εἶνε ὁ ἀπαραίτητος ὄρος τῆς ὑπάρξεως τῆς σωματικῆς ὀργανώσεως, ἡ δὲ σωματικὴ ὀργάνωσις ὁ ἀπαραίτητος ὄρος τῆς ἐκφάνσεως, ἐξωτερικεύσεως τῆς νοούσης οὐσίας (: τοῦ πνεύματος).

Εἶνε δὲ τὸ ἐγῶ, ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ τὸ εἰδέναι, ἡ τε σωματικὴ ὀργάνωσις, δι' ἧς ἐξωτερικεύεται ἡ νοοῦσα οὐσία, τό τε οὐκεγὼ, ἐξ οὗ πηγάζουσι τὰ στοιχεῖα τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν σωματικὴν ὀργάνωσιν αὐταπόδεικτα, ἅτε ἀμέσως ὑπὸ τοῦ αὐτοσυνειδότου μαρτυρούμενα (πρβλ. Fr. Kirchner, *Metaphys.* S. 219).

8. Ἴνα τὸ ἐγῶ, ἡ σωματικὴ ὀργάνωσις καὶ τὸ οὐκεγὼ γνωσθῶσι τί καθ' ἑαυτὰ εἶνε, δέον νὰ γνωσθῇ ἡ οὐσία καὶ φύσις τοῦ ἀπολύτου οὐκεγῶ, ἀπολύτου αὐτῶν αἰτίας ὄντος.

Τί δὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ εἶνε ἐρῶ ἐν οἰκείῳ τόπῳ (: ἐν τῷ II προβλήματι) ἐν δεούσῃ ἐκτάσει, νῦν δὲ σημειῶ μόνον ὅσα θὰ συνετέλουν μὲν πρὸς κατάληψιν τοῦ ἐν λόγῳ θέματος, δὲν θὰ παρέβλαπτον δὲ διὰ τοῦ πρωθυστεροῦ αὐτῶν τὴν ἣν ἐπιβάλλει ὁ λόγος τάξις. Καὶ ἠνάγκασμαι πρὸς ταῦτα, διότι, ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται (§ 1), τὸ ἐγῶ εἶνε ἡ πρώτη, ἡ μόνη, γνωστικὴ ἀρχή, δέον νὰ γνωσθῇ ἡ οὐσία καὶ φύσις αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἵνα γνωσθῇ ἡ οὐσία καὶ φύσις αὐτοῦ, δέον νὰ γνωσθῇ ἡ

οὐσία καὶ φύσις τοῦ σχετικοῦ οὐκεγῶ· διότι τὸ ἐγὼ εἶνε μόνιον τοῦ οὐκεγῶ (πρβλ. Eduard Baltzer, *Alte und neue Welt-Anschauung*, 1851. II. Sammlung. S. 31).

Καὶ πάλιν, ἵνα γνωσθῇ ἡ οὐσία καὶ φύσις τοῦ οὐκεγῶ, δεόν νὰ γνωσθῇ ἡ οὐσία καὶ φύσις τοῦ ἀπολύτου οὐκεγῶ, διότι τὸ ἀπόλυτον οὐκεγῶ εἶνε ἡ ἀπόλυτος αὐτοῦ αἰτία.

Τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, δεόν πρὸς κατάληψιν τοῦ ἡμετέρου θέματος νὰ θιγῶσι τὰ κυριώτερα σημεία πάσης τῆς τριδύμου ταύτης μεταφυσικῆς μονάδος, τοῦ τριαδικοῦ μου προβλήματος (§ 5).

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πραγματικὴ γνῶσις τοῦ ἀπολύτου οὐκεγῶ δι' οὗς εἴρηται λόγους (§ 4) εἶνε ἀδύνατος, τίθημι κατὰ τὰ ἐκεῖ εἰρημένα τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ. Τὴν τοιαύτην δὲ θέσιν τοῦ ἀπολύτου ἐπιβάλλει ἡ φύσις τοῦ ἐγῶ ἄνευ ὄρων. Πρὸς τὸν ἐν λόγῳ δὲ σκοπὸν προτάσσω τέσσαρας θέσεις, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσωσι καὶ τὸ φιλοσοφικόν μου σύμβολον, ὅπερ κείμενον μὲν ὡς ἔχει θὰ ἀπετέλει τὴν βάσιν (τὸ κέντρον) τῆς θεωρίας, ἣ ἀκολουθῶ φιλοσοφῶν, ἀναπτυσσόμενον δὲ προσηκόντως, τὴν βάσιν ἰδίου ἴσως φιλοσοφικοῦ συστήματος.

Αἱ ἐν λόγῳ δὲ θέσεις ἔχουσιν ὧδε :

Θ. Φιλοσοφικὸν σύμβολον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου διεξάγω τὸ παρὸν θέμα.

Δοξάζω κατὰ φιλοσοφικὴν ἀρχὴν καὶ ἐπιστημονικὴν πίστιν τάδε :

1ον ὅτι ὑπάρχει ἐν ἀπόλυτον "Ὀν, ὅπερ τίθημι :

ὡς ἀπόλυτον ἐγὼ, ὅπερ νοῶ,

ὡς ἀπόλυτον πνεῦμα, ὅπερ αὐθις νοῶ :

I ὡς ἀπόλυτον ἐνεργεῖν,

II ὡς ἀπόλυτον αἰτίαν,

III ὡς ἄχωρον, ἄχρονον καὶ ἀναίτιον.

2ον "Ὅτι ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἀπολύτου ἐγὼ ἐπήγασεν ὁ χῶρος, ὁ χρόνος καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς εἶναι, ὧν

3ον τὸν μὲν χῶρον καὶ τὸν χρόνον τίθημι :

I ὡς ὄρους πραγματικοῦς μὲν οἰασθῆποτε ὑπάρξεως τοῦ σχετι

κοῦ οὐκεγῶ, λογικούς δὲ οἰασθήποτε νοήσεως τοῦ σχετικοῦ ἐγῶ·

II ὡς αὐτοπράγματα.

4ον Τὸ ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ εἶναι τῶν μὲν

I ὡς ἐνεργεῖν· τίθημι δὲ

II ὡς καθαρὸν, ἐν ᾧ κεῖται καθαρῶς ὕλη καὶ πνεῦμα, ἐξ ὧν καὶ δι' ὧν διὰ συνδυασμοῦ καὶ ἀναπτύξεως πέφυκεν·

III ἡ φύσις (οὐσία ὑλικοπνευματική), ἐξ ἧς καὶ δι' ἧς διὰ δυνάμεων καὶ νόμων ἀναπτυσσομένων τούτων μὲν ἐξ ἐκείνων ἐκείνων δὲ ἐκ τῆς φύσεως, παρασκευάζεται πᾶν φαινόμενον ὑλικὸν καὶ πνευματικόν, σωματικόν καὶ ψυχικόν, ὁ ἀνόργανος καὶ ἐνόργανος κόσμος.

ΑΝΑΠΤΥΞΕΙΣ ΤΗΣ 4ΗΣ ΘΕΣΕΩΣ

§§ 10—27.

10. Πῶς κεῖται τῷ φιλοσοφοῦντι ἐγῶ τὸ καθαρὸν εἶναι.

“Ὑλη καὶ πνεῦμα·

Ἰδιότητες ἑκατέρου·

Τὴν ὕλην καὶ τὸ πνεῦμα νοῶ ὡς ὑλικοπνευματικά ἄτομα· ὁ λόγος·

Ἐκάτερον ἀναπτύσσεται.

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως δὲ καὶ ἀναπτύξεως τῆς 4ης θέσεως δυνάμεθα, ἐφ' ὅσον τῇ ἡμετέρᾳ φύσει εἶνε ἐφικτὸν, νὰ εἰσδυσώμεθα εἰς τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν τοῦ τε ἐγῶ τοῦ τε οὐκεγῶ.

Τὸ καθαρὸν εἶναι ἐν τῇ καθαρᾷ καταστάσει διατελεῖ ὄν ἄγνωστον, κείμενον τῷ φιλοσοφοῦντι ἐγῶ ὡς ὑπαρξίς ἄνευ κατηγορουμένων, ἄνευ γνωρισμάτων, δι' ὃ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἄῦλον θεωρούμενον καὶ δὴ ἄμορφον.

Ἄλλ' ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων καταφαίνεται, ἐν αὐτῷ κεῖνται δύο ἑτεροῦσαι οὐσῖαι ἄγνωστοι μὲν μὴ ἀρνήσιμοι δέ·

ἡ μὲν παρίσταται τῷ φιλοσοφοῦντι ἐγῶ ὡς ζῶσα καὶ ζωοποι-
οῦσα, αἰσθητικὴ καὶ αἰσθητοποιοῦσα,

ἡ δὲ ὡς νεκρά, ἀναίσθητος·

ἡ μὲν παρίσταται ὡς ἐνεργουσα, νοῦσα εἰδοποιουσα,
ἡ δὲ ὡς πάσχουσα, νοουμένη, εἰδοποιουμένη.

Ὡστε αἱ δύο αὐται οὐσίαι κέκτηνται διαφορῶς ἰδιότητος καὶ
δὴ ἐνεργείας·

κεκτημένοι δὲ διαφορῶς ἰδιότητος κέκτηνται κατὰ λογικὴν ἀκο-
λουθίαν καὶ βάσεις διαφορῶς.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἴρηται, τῶν δύο τούτων οὐσιῶν μόνον τὰς ἐν-
εργείας γνωρίζομεν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀγνοοῦμεν τὴν οὐσίαν αὐ-
τῶν, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν μὲν τὴν μὲν 1^η ὡς χ τὴν
δὲ 2^{αν} ὡς ψ, νὰ καλέσωμεν δὲ τὴν μὲν χ πνεῦμα τὴν δὲ ψ ὕλην.

Ὡστε τὸ ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ καθαρὸν εἶναι συνίσταται ἐκ τῶν
δύο τούτων ἀγνωστων οὐσιῶν τῶν χ καὶ ψ : τοῦ πνεύματος καὶ τῆς
ὕλης.

Τὰς οὐσίας δὲ ταύτας ἐν τῇ καθαρᾷ καταστάσει, ὑπάρξει :
τίθημι μὲν, ὡς μόρια δισύνθετα ἐκ τῶν δύο τούτων οὐσιῶν τῶν
χ καὶ ψ : πνεύματος καὶ ὕλης, ἥτοι ὡς ὕλικοπνευματικὰ μόρια, ὁ-
μοια μὲν ἀλλήλοις τῇ ποιότητι, ἀνόμοια δὲ τῇ ποσότητι καὶ τῇ
μορφῇ, ἐξ οὗ γεννᾶται καὶ ἐπικράτησις τῶν μὲν τῶν δὲ, νοῶ δὲ
ὡς ἄτομα.

Νοῶ δ' αὐτὰ ὡς ἄτομα θεωρῶν τὴν περαιτέρω αὐτῶν διαίρε-
σιν ἀδύνατον· καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐνεκα τῆς ἀπείρου αὐτῶν σμικρότη-
τος, διότι καὶ τοιαῦτα ὄντα κεῖνται ἐν χώρῳ, ὡς κείμενα δὲ ἐν
χώρῳ κατέχουσι χῶρον, κατέχοντα δὲ χῶρον εἶνε τέλεια σώματα,
ἀλλ' ἐνεκα τοῦ τρόπου τοῦ εἶναι αὐτῶν, τῆς φύσεως αὐτῶν, διότι
ἡ περαιτέρω αὐτῶν διαίρεσις θὰ κατέστρεφε τὴν φύσιν αὐτῶν, τὸν
τρόπον τοῦ εἶναι αὐτῶν καὶ δὴ τὸ κατάλληλον αὐτῶν πρὸς ἀπάρ-
τισιν συνθέτου καὶ δὴ αἰσθητοῦ σώματος.

Ἐκατέρα δὲ τῶν οὐσιῶν τούτων δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ
μεταβῇ ἐκ τῆς καθαρᾶς αὐτῆς καταστάσεως εἰς ἐμπειρικὴν, ἔμ-
μορφον, ἀλλὰ πάντοτε μόνον ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν
ὁμοουσιῶν ὕλικοπνευματικῶν ἀτόμων.

Κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπιστημονικὴν πίστιν ἡ χ οὐσία ἄνευ τῆς ψ καὶ
ἡ ψ ἄνευ τῆς χ εἶνε ἀνεπίδεκτος ἀναπτύξεως· ὅσον λοιπὸν, ἵνα
ἀναπτυχθῶσι, νὰ συνδυασθῶσι μετ' ἀλλήλων.

Αί χ και ψ ούσαι ἐν τῇ καθαρᾷ αὐτῶν καταστάσει καὶ δὴ ὑπάρξει ἀδυνατοῦσι νὰ ἐμφανισθῶσι καὶ δὴ γνωσθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐγὼ ὑπὸ τὴν κυρίαν αὐτῶν οὐσίαν καὶ φύσιν· διὸ τροποποιούμεναι καὶ οὕτως εἶπειν μετουσιούμεναι, διοργανιζόμεναι ἐν τῷ θαυματουργῷ τῆς φύσεως λέβητι, ἐν τῷ ἀπείρῳ τούτῳ ὀργανισμῷ, γνωρίζουσι τὴν ἑαυτῶν ὑπαρξιν τῷ ἐγὼ διὰ κινήσεως, ἧτις εἶνε αἰσθητὴ ἐμφάνισις τοῦ ἐνεργεῖν.

ΓΕΝΕΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΚΑΤΑ ΓΩΓΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ

§§ 11—23.

11. Μετάβασις τοῦ εἶναι ἐκ τῆς καθαρᾶς αὐτοῦ καταστάσεως εἰς τὴν ἐμπειρικὴν.

Μεταφυσικὸν στοιχεῖον.
Χημικὸν στοιχεῖον.

Ἡ μετάβασις δὲ τοῦ εἶναι ἐκ τῆς καθαρᾶς αὐτοῦ καταστάσεως εἰς ἐμπειρικὴν, ἔμμορφον, ἥτοι εἰς τὴν φύσιν, ἐπιτελεῖται κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπιστημονικὴν πίστιν ὧδε.

Ἐκαστον τῶν ὑλικοπνευματικῶν ἀτόμων ἀποτελεῖ δυαδικὴν μονάδα· ἡ μονὰς δ' αὕτη δύναται ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς νὰ ἀναπτυχθῇ τῇ δράσει τοῦ ἐτέρου τῶν θεμελιωδῶν συστατικῶν, τοῦ πνεύματος, προσλαμβάνουσα ἐν τῶν περὶ αὐτὸ ἀπείρων ὑλικοπνευματικῶν ἀτόμων καὶ ὑποτάσσουσα αὐτὸ ὑφ' ἑαυτήν.

Ἐκ τῆς πράξεως δὲ ταύτης ἀποτελεῖται δευτέρα δυαδικὴ μονὰς, συνισταμένη ἐκ δύο ὑλικοπνευματικῶν ἀτόμων, ἀλλὰ τοῦ δευτέρου ἀτόμου τὸ πνεῦμα μένει ἐν τῷ οἰκείῳ αὐτοῦ μορίῳ ἀδρανές, ἅτε ὑποτεταγμένον τῷ πρώτῳ κατὰ τε τὴν ὕλην κατὰ τε τὸ πνεῦμα.